

J. M. Meulenhoff en de uit de illegaliteit voortgekomen nieuwe uitgeverij 'De Bezige Bij'. Het was de betrekkelijk kleine uitgeverij 'Contact' die *Het Achterhuis* in de zomer van '47 deed verschijnen in een eerste druk van 1 500 exemplaren; deze was pas na acht jaar uitverkocht.¹

De historicus E. H. Kossmann heeft terecht opgemerkt dat in de eerste naoorlogse periode de herinneringen die politiek effectief bleken te zijn, niet zozeer te maken hadden met de Duitse bezetting als wel met het trauma dat eraan voorafging: de diepe crisis. 'De Nederlandse gemeenschap', betoogde hij in '85, '(is) na 1945 nog niet in de eerste plaats haar oorlogsverleden ... gaan verwerken maar (is) verder ... blijven denken en doen alsof zij nog steeds te maken had met de economische en zedelijke crisis van de jaren '30'² – vandaar het eerder door ons gesignaleerde 'moraliteits-offensief', vandaar ook dat de belangrijkste politieke kaders elkaar konden vinden in een gemeenschappelijk streven om de sociale wetgeving te verbeteren. Trouwens, die politieke samenwerking werd óók gevergd door de noden van de economische wederopbouw. Wie 'fout' was geweest, d.w.z. aangesloten bij de NSB of een andere nationaal-socialistisch getinte organisatie, kon uiteraard in het openbare leven geen rol meer spelen maar binnen de groep van de 'niet-fouten' werden door de publieke opinie als geheel geen onderscheidingen meer gemaakt. De illegaliteit was een kleine minderheid geweest maar veruit de meeste mensen hadden, hoewel zij anti-Duits waren geweest en bij tijd en wijle aan brede verzetsmanifestaties hadden deelgenomen (te denken valt aan de Februaristaking van '41, de April-Meistakingen van '43 en het verzet tegen Seyss-Inquarts gelijkschakelingspolitiek), zich toch onthouden van het nemen van grote persoonlijke risico's; zij hadden getracht zo goed mogelijk door een moeilijke tijd heen te komen – weinigen waren er slechts in wie enkele jaren na de bevrijding nog de behoefte leefde om kapabele figuren die, zonder 'fout' geweest te zijn, fouten gemaakt hadden, daarover lastig te vallen. Ook de gehoorzaamheid aan het gezag speelde daarbij een rol. Er rezen dan ook nauwelijks protesten toen (om slechts enkele voorbeelden te geven) de vroegere secretaris-generaal der economische departementen, dr. H. M. Hirschfeld (de man die door Seyss-Inquart gezien was als de waarborg voor een

¹ In West-Duitsland werd Anne Franks dagboek in eerste instantie geweigerd door de befaamde *Fischer Verlag*, in de Verenigde Staten werd het zelfs door tien uitgeverijen geweigerd. Anno 1985 is het dagboek dat pas ca. tien jaar na de eerste verschijning internationale bekendheid kreeg, in zes-en-dertig landen verschenen en zijn er in totaal 15 tot 16 miljoen exemplaren van verkocht. ² E. H. Kossmann in *1940-1945: Onverwerkt verleden?*, p. 49.